

LBRIIS

Colecția RESTAURATIO
Coordonator IOAN CHIRILĂ

Coperta CRISTIAN CHEȘUȚ
Editor MIRCEA PETEAN

DANIEL NICOLAE VĂLEAN

ISTORIA BISERICII UNIVERSALE ÎN DATE (6 î.HR - 1054 d.HR)

© Editura Limes, 2012
Str. Snagov, 3/19
400420 Cluj-Napoca
Tel./fax: 0264/544109; 0723/194022
Email: edituralimes@yahoo.com
www.edituralimes.ro

ISBN 978-973-726-642-2

EDITURA LIMES
Cluj-Napoca, 2012

ABREVIERI	4
-----------------	---

DE LA NAȘTEREA MÂNTUITORULUI PÂNĂ LA MOARTEA SF. AP. IOAN (SEC. I)	5
PALESTINA	5
ITALIA	17
GRECIA	20
SIRIA	21
ORIENTUL APROPIAT	22
EGIPT	22
ASIA MICĂ	23
CIPRU	25
ILLYRIC	25
ARMENIA	25
GALLIA	25

DE LA MOARTEA SF. AP. IOAN PÂNĂ LA INSTITUIREA TETRARHIEI (100-293)	26
PALESTINA	26
ITALIA	28
GRECIA ȘI ARHIPELAGUL	33
SIRIA	35
ASIA MICĂ	37
EGIPT	40
AFRICA	43
SPANIA	46
GALLIA	47
CRETA	47
CIPRU	48
ARMENIA	48
PONT	48
ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT	48

DE LA INSTITUIREA TETRARHIEI PÂNĂ LA SINODUL I ECUMENIC DE LA NICEEA (293-325)	50
PALESTINA	50
ITALIA	52
GRECIA, ILLYRIC, MOESIA ȘI PANNONIA	55
SIRIA	56
ASIA MICĂ	57
EGIPT	61
AFRICA	63

SPANIA	64
GALLIA	64
BRITANNIA	64
ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT	65
SCIȚIA MICĂ	65

DE LA SINODUL I ECUMENIC (NICEEA, 325) PÂNĂ LA SINODUL II ECUMENIC (CONSTANTINOPOL, 381)	66
PATRIARHATUL ROMEI (cu AFRICA, GALLIA, SPANIA, BRITANNIA, GRECIA și ILLYRIC)	66
PATRIARHATUL CONSTANTINOPOLULUI (cu ASIA MICĂ, SCIȚIA MICĂ și ARMENIA)	74
PATRIARHATUL ALEXANDRIEI (cu REGATUL ABISINIEI)	84
PATRIARHATUL ANTIOHIEI (cu CIPRU)	89
PATRIARHATUL IERUSALIMULUI	93
ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT	95

DE LA SINODUL II ECUMENIC (381) PÂNĂ LA SINODUL III ECUMENIC (431)	97
PATRIARHATUL ROMEI (cu AFRICA, GALLIA, SPANIA, BRITANNIA, GRECIA și ILLYRIC)	97
PATRIARHATUL CONSTANTINOPOLULUI (cu ASIA MICĂ, SCIȚIA MICĂ și ARMENIA)	110
PATRIARHATUL ALEXANDRIEI (cu REGATUL ABISINIEI)	117
PATRIARHATUL ANTIOHIEI (cu CIPRU)	120
PATRIARHATUL IERUSALIMULUI	123
ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT	126

DE LA SINODUL III ECUMENIC (431) PÂNĂ LA SINODUL IV ECUMENIC (451)	127
PATRIARHATUL ROMEI (cu AFRICA, GALLIA, SPANIA și BRITANNIA)	127
PATRIARHATUL CONSTANTINOPOLULUI (cu ASIA MICĂ, GRECIA, ILLYRIC, SCIȚIA MICĂ și ARMENIA)	129
PATRIARHATUL ALEXANDRIEI (cu REGATUL ABISINIEI)	135
PATRIARHATUL ANTIOHIEI	137
PATRIARHATUL IERUSALIMULUI	139
ARHIEPISCOPIA CIPRULUI	139
ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT	139

DE LA SINODUL IV ECUMENIC (451) PÂNĂ LA SINODUL V ECUMENIC (553)	140
PATRIARHATUL ROMEI (cu AFRICA, GALLIA, SPANIA și BRITANNIA)	140

PATRIARHATUL CONSTANTINOPOLULUI (cu ASIA MICĂ, GRECIA, ILLYRIC și SCIȚIA MICĂ).....	152
PATRIARHATUL MELCHIT și COPT al ALEXANDRIEI (cu REGATUL ABISINIEI).....	165
PATRIARHATUL MELCHIT și IACOBIT al ANTIOHIEI (cu BISERICA GEORGIEI)	168
PATRIARHATUL IERUSALIMULUI	172
ARHIEPISCOPIA CIPRULUI	176
BISERICA ARMEANĂ	176
ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT (cu BISERICA PERSANĂ)	176

DE LA SINODUL V ECUMENIC (553)	
PÂNĂ LA SINODUL VI ECUMENIC (680-681)	179
PATRIARHATUL ROMEI (cu AFRICA, GALLIA, SPANIA, BRITANNIA și IRLANDA)	179
PATRIARHATUL CONSTANTINOPOLULUI (cu ASIA MICĂ, GRECIA, ILLYRIC și SCIȚIA MICĂ)	191
PATRIARHATUL MELCHIT și COPT al ALEXANDRIEI (cu REGATUL ABISINIEI).....	202
PATRIARHATUL MELCHIT și IACOBIT al ANTIOHIEI	204
PATRIARHATUL IERUSALIMULUI	206
ARHIEPISCOPIA CIPRULUI	208
BISERICA ARMEANĂ	208
BISERICA GEORGIEI	210
ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT (cu BISERICA PERSANĂ)	210

DE LA SINODUL VI ECUMENIC (680-681)	
PÂNĂ LA SINODUL VII ECUMENIC (787)	214
PATRIARHATUL ROMEI (cu AFRICA, GALLIA, SPANIA, BRITANNIA și IRLANDA)	214
PATRIARHATUL CONSTANTINOPOLULUI (cu ASIA MICĂ, GRECIA, ILLYRIC și SCIȚIA MICĂ)	224
PATRIARHATUL MELCHIT și COPT al ALEXANDRIEI (cu REGATUL ABISINIEI).....	232
PATRIARHATUL MELCHIT și IACOBIT al ANTIOHIEI	233
PATRIARHATUL IERUSALIMULUI	235
ARHIEPISCOPIA CIPRULUI	237
BISERICA ARMEANĂ	237
ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT (cu BISERICA PERSANĂ)	238

DE LA SINODUL VII ECUMENIC (787)	
PÂNĂ LA MAREA SCHISMĂ (1054).....	239
PATRIARHATUL ROMEI (cu AFRICA, GALLIA, SPANIA, BRITANNIA și IRLANDA)	239

PATRIARHATUL CONSTANTINOPOLULUI (cu ASIA MICĂ, GRECIA, ILLYRIC și SCIȚIA MICĂ).....	273
PATRIARHATUL MELCHIT și COPT al ALEXANDRIEI (cu REGATUL ABISINIEI).....	302
PATRIARHATUL MELCHIT și IACOBIT al ANTIOHIEI	304
PATRIARHATUL IERUSALIMULUI	305
ARHIEPISCOPIA CIPRULUI	307
BISERICA ARMEANĂ	307
BISERICA GEORGIEI	308
ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT (cu BISERICA PERSANĂ)	308

BIBLIOGRAFIE ORIENTATIVĂ	310
--------------------------------	-----

LISTE CRONOLOGICE	
LISTE DE EPISCOPI ȘI PATRIARHI	327
Episcopi de Roma	327
Pontifi de Roma	328
Episcopi de Constantinopol.....	331
Patriarhi de Constantinopol	332
Episcopi de Alexandria	333
Patriarhi de Alexandria	334
Numai patriarhi ortodocși	334
Episcopi de Antiohia	335
Patriarhi de Antiohia	336
Episcopi de Ierusalim.....	337
Patriarhi ai Ierusalimului	338
LISTE DE REGI ȘI ÎMPĂRAȚI.....	340
Împărați de Apus.....	342
Împărați de Răsărit	342
Împărați bizantini.....	342

ABREVIERI

AB	-Analecta Bollandiana
B	-Byzantion
BOR	-Biserica Ortodoxă Română
Byz Zeit	-Byzantinische Zeitschrift
EO	-Echos d'Orient
GB	-Glasul Bisericii
GOTR	-The Greek Orthodox Theological Review
Ir	-Irénikon
MA	-Mitropolia Ardealului
MMS	-Mitropolia Moldovei și Sucevei
MO	-Mitropolia Olteniei
O	-Ortodoxia
POC	-Proche Orient Chretien
PSB	-Părinți și Scriitori bisericești
REE	-Revue des études sud-est européennes
ROC	-Revue de l'Orient chrétien
RSR	-Revue des Sciences Religieuses
RT	-Revista Teologică
ST	-Studii Teologice
TR	-Telegraful Român

DE LA NAȘTEREA MÂNTUITORULUI
PÂNĂ LA MOARTEA SF. AP. IOAN (SEC. I)

PALESTINA

6 î.Hr. dec., 25, se naște Mântuitorul Iisus Hristos din Sf. Fecioară Maria, în ieslea din Betleem. Îngerii îl vestesc păstorilor, iar trei magi vin de la Răsărit pentru a I Se închina.

-dec., 29, mâniaș că magii nu au trecut pe la el pentru a-i da de veste despre Pruncul nou născut, regele Irod cel Mare (40 î.Hr.-4 î.Hr.) trimite la Betleem o armată care ucide toți pruncii mai mici de doi ani. Iosif și Maria, împreună cu Iisus fug în Egipt, după ce copilul este tăiat împrejur (**1 ian.**) și apoi închinat Domnului de către bătrânul Simeon în Templul din Ierusalim (**2 feb.**).

4 î.Hr., revolta cărturarilor din Ierusalim. Stema vulturului din aur, așezată deasupra porții Templului, este dărâmată de către ucenicii naționaliști ai lui Iuda Sarifeus și Matei Margaloth. Autorii acestui act sunt judecați și uciși de către regele Irod. Arhiereul Matei este înlocuit cu Ioazar (4 î.Hr.-2 î.Hr.).

-mart.-apr., moare regele Irod cel Mare. Fiii îi vor moșteni regatul: Arhelau (4 î.Hr.-6 d.Hr.) Iudeea și Samaria, Irod Antipa (4 î.Hr.-39 d.Hr.) Galileea și Pereea, iar Filip (4 î.Hr.-33/34 d.Hr.) Trahonitis, Gaulanitis, Auranitis, Batanea și Itureea. Friedrich Klausner spune că Irod Idumeul „a urcat pe tron ca o vulpe, a domnit ca un tigru și a murit ca un câine”.

-moartea lui Irod aduce cu sine tulburări interne: procuratorul interimar Sabinus este atacat de câteva cete de răzvrătiți. 3 șefi de bande se proclamă la un moment dat, succesiv, regi ai Palestinei: Iuda, fiul lui Ezechia, Simon din Pereea și păstorul Athronges. Quintilius Varus, proconsulul Siriei, intervine cu armata, înfrânge aceste bande și răstignește pe cruce, drept represalii, 2000 de prizonieri de război.

1-câteva cetăți din S Mării Galileei și E Iordanului formează o ligă de comerț și apărare mutuală împotriva triburilor semitice. Ele vor face parte din regiunea numită mai târziu „Decapole”: Scytopolis, Pella, Dion, Gherasa, Philadelphia, Gadara, Raphana, Kanatha, Hippos și Damasc.

- 2-păstorește ca arhiereu al iudeilor, timp de câteva luni, Eleazar, fiul lui Simon Boetus.
- 4, păstorește ca arhiereu al iudeilor Iosua, fiul lui Simon Boetus.
- a doua revoltă a cărturarilor din Ierusalim. Regele Arhelau îi înfrânge cu armata, ucigând cca 3000 de oameni.
- 6-la vârsta de 12 ani, Mântuitorul vorbește în Templul din Ierusalim.
- 9, Copponius este numit guvernator al Iudeei de către împăratul Augustus (31 î.Hr.-14 d.Hr.) în locul regelui Arhelau, acesta din urmă fiind detronat și exilat la Vienne (Gallia), la cererea aristocrației din Iudeea și Samaria.
- răscoala lui Iuda Galileeanul (F. Ap. 5:37). Quirinius îi înfrânge pe rebeli și îl ucide pe Iuda, dar răsculații rămași în viață pun bazele **partidului zeloților**.
- /9, în timpul sărbătorii Paștilor, câțiva samarineni împrăstie oase în templul din Ierusalim. Ura dintre iudei și samarineni s-a întetit după 128 î.Hr., când Ioan Hircan, regele iudeilor, a distrus templul samarinenilor de pe muntele Garizim.
- 7-11, păstorește ca arhiereu al iudeilor Anna, fiul lui Set.
- 9-11, Marcus Ambivius este guvernator al Iudeei.
- 11-16, păstorește ca arhiereu al iudeilor Ismael, fiul lui Fabi.
- 14, Anius Rufus este guvernator al Iudeei.
- 14-25, Valerius Gratus este guvernator al Iudeei.
- 17-18, păstorește ca arhiereu al iudeilor Simon, fiul lui Kamith.
- 22-Regele Irod Antipa construiește la Marea Galileii cetatea Tiberias, numită astfel după numele împăratului.
- 23-Irod Agripa este nevoit să părăsească Roma, orasul în care crescuse, din cauza datoriilor mari pe care le-a acumulat.
- 24, păstorește ca arhiereu al iudeilor Eleazar, fiul lui Anna.
- 24-36, păstorește ca arhiereu al iudeilor Iosif Caiafa, ginerele fostului arhiereu, Anna.
- 26-36, Pilat din Pont este numit prefect al Iudeii. Mai târziu va primi titlul de procurator.
- 27-Sf. Ioan Botezătorul își începe activitatea publică.
- Mântuitorul Iisus Hristos își începe activitatea de propovăduire a Evangheliei venind la râul Iordan, unde este botezat de către Sf. Ioan.
- se naște Irod Agripa II, fiul lui Irod Agripa I.
- 28-Mântuitorul începe să propovăduiască în Galileea, alegându-și 12 ucenici.

- Sf. Ioan Botezătorul este arestat din porunca lui Irod Antipa și închis la Macherus.
- se naște Berenice, fiica lui Irod Agripa I.
- 29-aug., 29, Sf. Ioan Botezătorul este decapitat de ziua și din ordinul regelui Irod Antipa.
- Mântuitorul înmulțește pâinile la Marea Galileei.
- Mântuitorul propovăduiește în Siria, Decapole, Betsaida, Cezareea lui Filip și Transiordania.
- 31, Pilat bate monede care poartă insigna religiei imperiale, ceea ce duce la jignirea conștiinței religioase a evreilor.
- 30-mart., Mântuitorul vizitează Betania.
- apr., 1, în Betania, Mântuitorul este uns cu mir de către Maria, sora lui Lazăr (In 12:1).
- apr., 2, Mântuitorul **intră în Ierusalim**.
- apr., 3, alungarea vânzătorilor din Templu.
- apr., 4, Mântuitorul petrece noaptea afară din cetate (Mc 11:19). Dimineața ucenicii observă că smochinul blestemat de Hristos cu o zi înainte s-a uscat.
- apr., 5, Mântuitorul face un rechizitoriu sever cărturarilor și fariseilor (Mt 23, Mc 12:38 ș.u., Lc 20:45 ș.u.), prevestește dărâmarea Ierusalimului și a doua Sa venire (Mt 24:1-25:46, Mc 13:1 ș.u., Lc 21:5-36). La Caiafa acasă are loc complotul împotriva Mântuitorului (Mt 26:1-5, Mc 14:1-2, Lc 22:1-2).
- apr., 6, are loc **Cina cea de Taină**, instituirea Euharistiei, demascarea vânzătorului în persoana lui Iuda, făgăduința Sfântului Duh, rugăciunea din grădina Ghetsimani și arestarea Mântuitorului (Mt 26:17-47, In 13-18:11).
- apr., 7, Mântuitorul înaintea lui Anna și Caiafa (In 18:12 ș.u., Mt 26:57 ș.u.), lepădarea lui Petru (Mt 26:69 ș.u.), judecarea de către Pilat (Mt 27:11 ș.u.), sinuciderea lui Iuda (Mt 27:3 ș.u.), Hristos înaintea lui Irod Antipa (Lc 23:6 ș.u.), din nou la Pilat (Mt 27:17ș.u.), Baraba și Iisus (Mt 27:17 ș.u.), intervenția Claudiei Procula (Mt 27:19), Pilat îl condamnă pe Mântuitorul la **moarte pe cruce** în ceasul al șaselea din zi – ora 12 (In 19:14-16). **Răstignirea, Moartea și Îngroparea Mântuitorului**.
- apr., 9, **Învierea Mântuitorului** și arătările de după înviere.
- mai, 19, **Înălțarea Mântuitorului la cer**.
- mai, 29, **Pogorârea Duhului Sfânt și întemeierea Bisericii**.

31-oct., 18, moare, acuzat de conspirație împotriva împăratului, marele dușman al iudeilor, prefectul pretoriului, Sejanus. Acest eveniment dă curaj iudeilor care, prin regele Irod Antipa, adresează o cerere de înlăturare a unor scuturi votive așezate de către procuratorul Pilat în Templul din Ierusalim. Unii cercetători cred că fapta aceasta explică dușmănia dintre Pilat și Irod (Lc 23:12), mai ales că împăratul a dat curs cererii.

33-dec., 27, primul act de martiriu pentru Hristos: Sf. Arhidiacon Ștefan este ucis cu pietre de către iudei. Printre prigonitori se află și Saul din Tars (F.Ap.7). Moaștele Sf. Ștefan sunt luate de bărbați evlavioși și îngropate în apropierea Templului din Ierusalim.

34-convertirea lui Saul pe drumul Damascului. Din cel mai aprig prigonitor al creștinilor, acesta devine „apostolul neamurilor”.

36-un amăgitor pe nume Dositei adună o ceată de samarineni pe muntele Garizim, promițându-le că le va arăta locul unde Uzi, marele preot (I Paralip.6:6), a ascuns Chivotul și vasele sfinte. Fiind înarmați, aceștia atrag atenția romanilor. Pilat îi înconjoară și îi pune pe fugă, capturându-i pe mulți și ucigându-i pe instigatori. Acest eveniment are consecințe grave pentru el: acuzat de o delegație samaritană în fața lui Vitellius, guvernatorul Siriei, este trimis la Roma pentru a da socoteală în fața împăratului. În locul lui este numit guvernator Marcellus. Eusebiu de Cezareea (Ist.bis.2:7) menționează că Pilat s-a sinucis în timpul lui Caligula (37-41).

-de Paști, arhiereul Caiafa este destituit de către guvernatorul Vitellius. În locul lui este numit Ionatas, fiul lui Anna (37-38).

-regele Aretas IV Filopatris îl înfrânge pe Irod Antipa la Gamala, într-o expediție de pedepsire. Regele iudeu, după ce se căsătorise cu fiica lui Aretas, a divorțat de ea, intenționând să se căsătorească cu Irodiada (Mc 6:17). Iosif Flaviu spune că mulți oameni au considerat înfrângerea ca o pedeapsă divină pentru că Antipa l-a ucis pe Sf. Ioan Botezătorul.

-Irod Agripa se ceartă cu unchiul său, Antipa și pleacă din nou la Roma, din Tiberias, unde primise adăpost din partea tetrarhului iudeu.

37-38, prima vizită a lui Pavel la Ierusalim (F.Ap.9:26). La început apostolii sunt suspecti, dar Barnaba le înlătură temerile și Pavel e primit în rândul ucenicilor. Stă aici 15 zile, după care pleacă la Cezareea, apoi la Tars.

-**38**, se naște Iosif Flaviu, fiul preotului Matia, din familia preotească a lui Iehoiarib (I Paralip.24:7), mare istoric evreu. El pretindea că se înrudește cu familia Hasmoneilor.

-regiunea Abilene este încredințată de către împăratul Caligula (37-41) regelui Irod Agripa I, care o încorporează în regatul său.

-Roma organizează o expediție de pedepsire a regelui Aretas IV Filopatris ca aliată a tetrarhului Irod Antipa. Armata romană condusă de guvernatorul Vitellius ajunge doar până la Ierusalim. Vestea morții împăratului Tiberiu (16 martie 37) duce la abandonarea expediției.

38-42, păstorește ca arhiereu al iudeilor Teofil, fiul lui Anna.

-se naște Drusila, fiica lui Irod Agripa I. Irod Agripa II, fratele ei, o va da de soție neînsemnatului rege sirian Azizus din Emesa. Procuratorul Felix, îndemnat de magicianul cipriot Atomos, o va convinge să-l părăsească pe Azizus și să se căsătorească cu el.

-regele Aretas IV primește din partea lui Caligula cetatea Damasc, capitala Siriei. Până în Negevil din S, nabateenii dețin acum controlul deplin asupra comerțului dintre E și V.

39-Irod Antipa este reclamat la împărat de către nepotul său, Agripa. Exilat la Lugdunum, el își va sfârși viața acolo, alături de Irodiada. Teritoriile stăpânite de el sunt ocupate de Agripa I.

40-sept., Împăratul Caligula încearcă să-și înalțe statuia în Templul din Ierusalim. Planul întâmpină rezistență din partea iudeilor.

41-Berenice, fiica lui Irod Agripa I, se căsătorește la vârsta de 13 ani cu unchiul ei, Irod de Chalcis.

-Irod Agripa I primește din partea împăratului Claudiu (41-54) Iudeea și Samaria, domnind astfel peste un regat aproape la fel de mare ca al bunicului său, Irod cel Mare.

-Irod Agripa I construiește un al treilea zid de N al Ierusalimului.

42-44, păstorește ca arhiereu al iudeilor Matei, fiul lui Anna.

43-în Biserica din Antiohia Siriei apare pentru prima dată numele de „creștin”, care simbolizează „familia lui Hristos” sau „ucenicii lui Hristos”. Unii cercetători susțin posibilitatea ca ei să fi fost numiți astfel în paralel cu dușmanii lor, irodianii, deoarece Irod Agripa I începuse deja persecuția împotriva creștinilor (F.Ap.12:1).

-Pavel și Barnaba se află în Antiohia Siriei. Petru propovăduiește în Samaria.

44-Sf.Ap. Iacov cel Mare, fratele lui Ioan, este ucis „de sabie“ la Ierusalim din porunca lui Irod Agripa I. Petru este închis dar scapă în mod miraculos în timpul Sărbătorii Azimilor (F.Ap.12:3-19).

-moare regele Irod Agripa I (F.Ap.12:19-23). Privilegiul de a numi arhiereu pentru iudei îi revine fratelui său, Irod de Chalcis.

-cu prilejul anexării Pereii la provincia Iudeea fortăreața Macherus, de la E de Marea Moartă, este ocupată de o garnizoană romană.

-, „pseudo-mesia“ Teuda este omorât de un detașament de cavalerie trimis împotriva sa de procuratorul Cuspius Fadus (44-46).

46-Pavel vine cu Barnaba în Antiohia.

-47, foamete mare în Iudeea. Aceasta fusese proorocită de Agav în Biserica din Antiohia Siriei. (F.Ap.11:28). Iosif Flaviu menționează că regina din Adiabene a cumpărat grâu din Egipt și smochine din Cipru pentru ajutorarea iudeilor care sufereau din cauza foametei. De asemenea, Biserica din Antiohia a adunat o sumă de bani pentru ajutorarea Bisericii din Ierusalim (F.Ap.11:27-30).

-Tiberius Alexandru (46-48), iudeu de neam, devine procurator al Iudeii.

-48, **Prima călătorie misionară a Sf.Ap. Pavel.** Plecând împreună cu Barnaba și Ioan Marcu din Antiohia Siriei, ajung cu o corabie în Cipru, la Salamina și apoi la Pafos, unde Pavel îl convertește pe proconsulul Sergius Paulus. De aici ei trec în provincia Pamfilia. La Perga Pamfiliei Ioan Marcu se desparte de ei, întorcându-se la Ierusalim. Pavel și Barnaba propovăduiesc Evanghelia în Antiohia Pisidiei, Iconiu, Lистра, Derbe, se întorc la Perga, de unde, cu o corabie, pleacă spre Antiohia Siriei (F.Ap.13-14).

47-Iacov și Simon, doi fii ai lui Iuda Galileeanul (F.Ap.5:37), sunt crucificați de procuratorul Tiberius Alexandru.

-58, păstorește ca arhiereu al iudeilor Anania, fiul lui Nedebeaus (F.Ap.24:1). În anul 57 Pavel va fi interogată de el la Ierusalim.

48-52, Venditius Cumanus devine procurator al Iudeii. În timpul lui, cu ocazia Paștilor, are loc o răscoală la Ierusalim. Evreii, încercând să intre în Templu, se calcă în picioare unii pe alții. Iosif Flaviu spune că atunci au murit 20000 de oameni. Eusebiu de Cezareea menționează numărul de 30000.

-moare regele Irod de Chalcis. Soția sa, Berenice, merge să locuiască cu fratele ei, Irod Agripa II. Juvenal sugerează o relație incestuoasă între cei doi. Mai târziu ea se va căsători cu Polemon, regele Ciliciei, pe care

îl va părăsi curând pentru a se întoarce la fratele ei, în compania căruia îl va asculta pe Pavel (F.Ap.25:13).

-Irod Agripa II (48-100) primește prerogativa de a numi arhiereu pentru iudei. De acest privilegiu va beneficia până în anul 66.

49-la întoarcerea din călătoria misionară Pavel îl mustră pe Petru când acesta are o atitudine discriminatorie față de creștinii dintre neamuri (Gal.2:14).

-**Sinodul din Ierusalim.** Înaintarea rapidă a Evangheliei printre neamurile din Antiohia, Cipru sau Asia Mică a ridicat o problemă dificilă pentru creștinii evrei conservatori din Iudeea, deoarece în curând aveau să fie mai mulți ne-evrei decât evrei în Biserică și acest lucru putea amenința standardele morale creștine. S-a găsit o soluție simplă: ne-evreii să primească circumcizia și să respecte Legea iudaică. S-a creat astfel o asemenea controversă încât creștinii din Biserica Antiohiei hotărâsc ca discuția să fie purtată la cel mai înalt nivel: Pavel și Barnaba sunt trimiși la Ierusalim, unde are loc o adunare a Apostolilor și preoților, în frunte cu Iacob, Ruda Domnului, episcopul Ierusalimului. Petru amintește celor adunați că Dumnezeu Si-a arătat deja voia Sa prin botezul lui Corneliu. Pavel și Barnaba relatează cum Dumnezeu a binecuvântat un număr mare de ne-evrei prin ei, iar Iacob propune ca neamurilor să nu le fie impusă nici o condiție, în afară de interdicția de a jertfi idolilor, de a se desfrâna, de a mânca sânge sau carne de animale sugrumate.

50-52, **A doua călătorie misionară a Sf.Ap. Pavel.** În timp ce Barnaba și Ioan Marcu merg în Cipru, Pavel ia cu sine pe Sila și vizitează Bisericile înființate în prima călătorie. Din Lистра li se alătură Timotei. Vizitând Galatia, Frigia și Misia, ajung la Troa, unde li se alătură doctorul Luca. Trec prin Samotrace și ajung la Neapolis, în Macedonia, apoi la Filipi, unde Pavel și Sila sunt închiși dar scapă în mod miraculos. De aici trec prin cetățile Macedoniei ajungând la Tesalonic, apoi la Bereea. Pavel pleacă singur la Atena, unde le vorbește atenienilor despre „Dumnezeul necunoscut“ lor. În Corint locuiește la soții Acvila și Priscila timp de un an și jumătate, propovăduind în sinagogă și în casa lui Titus Iustus.

51-Pavel scrie din Corint cele **două Epistole către Tesaloniceni.**

-Pavel pleacă la Efes împreună cu soții Acvila și Priscila. De aici el singur va merge la Ierusalim, apoi la Antiohia.

52-60, Antonius Felix este procurator al Iudeii.

53-Împăratul Claudiu dăruiește regiunea Abilene regelui Irod Agripa II.

54-58, **A treia călătorie misionară a Sf.Ap. Pavel.** Din Antiohia el pleacă la Efes. Aici află de grupările care au luat naștere la Corint. Mai mult, el este vizitat de ucenicii corinteni Ștefanos, Fortunatus și Ahaic, care-i aduc o epistolă cu o serie de întrebări din partea corintenilor. Acestea sunt motivele scrierii **primei Epistole către Corinteni**. Ea tratează mai multe idei: înlăturarea dezbinării din Biserica din Corint, curmarea desfrânării, lămurirea unor chestiuni de morală, cult și doctrină.

-un egiptean vine la Ierusalim, pretinzând că este profet. Circa 4000 de bărbați (F.Ap.21:38) îl urmează pe Muntele Măslinilor, dorind să asiste la căderea zidurilor cetății, așa după cum profețise acesta. Soldații trimiși de Felix îi împrăstie pe răzvrătiți ucigând pe câțiva dintre ei. Egipteanul scapă prin fugă.

-55, Pavel scrie din Efes **Epistola către Galateni**, lămurindu-i despre neobligativitatea Legii iudaice. El este adevărat Apostol al lui Hristos, ca și Petru.

56-Pavel scrie din Efes **Epistola către Filipeni**, cea mai caldă și mai tandră dintre epistole, trimisă prin Epafrodit, ucenic ce a fost alături de Pavel în închisoare. Ea conține vești despre Apostol, probleme dezbătute în legătură cu libertinajul epicureu, propaganda iudaică etc., precum și diferite sfaturi.

-după o perioadă de asociere cu esenienii și cu un ascet iudeu pe nume Banus, Iosif Flaviu intră în partida fariseilor la vârsta de 19 ani.

-Nero mărește teritoriile primite în N și NE Palestinei de regele Irod Agripa II de la Claudiu. Ca urmare regele iudeu schimbă numele Cezareii lui Filip în „Neronias“.

57-62, Sf.Ap. Iacob, Ruda Domnului, scrie o **epistolă sobornicească** adresată creștinilor din afara Palestinei.

-Pavel se întâlnește cu Tit la Filipi (probabil). De la el află de impresia făcută corintenilor de epistola sa. Drept urmare el scrie **a doua Epistolă către Corinteni**, în care apără slujirea apostolică în fața dușmanilor săi și îi roagă pe ucenici să facă o colectă pentru Biserica din Ierusalim.

-în cursul anului Pavel trece prin Iliria, ajungând la Corint, după ce propovăduiește în Macedonia.

58-Pavel scrie din Corint **Epistola către Romani**. Aceasta tratează probleme soteriologice (îndreptățirea omului la mântuire prin credință), precum și diverse probleme morale.

-Pavel și câțiva dintre ucenici (Luca, Sosipatru, Aristarh, Secundus, Gaius, Timotei, Tihic, Trofim) sosesc la Cezareea Palestinei. În casa lui Filip diaconul Pavel ascultă proorocia lui Agav din Iudeea: va fi prins de iudeii din Ierusalim, care îl vor da în mâna neamurilor (F.Ap. 21:10-11).

-Anania este destituit din funcția de Mare Arhiereu. Cunoscut pentru lăcomia lui, va fi omorât de către zeloți în 66 datorită poziției sale pro-romane.

59-întoarcerea lui Pavel la Ierusalim. Fiind recunoscut de niște iudei din Asia (F.Ap.21:27), Pavel este scos afară din Templu. Comandantul cohorței romane, Claudius Lysias (F.Ap.23:26), îl pune în lanțuri dar îi dă voie să se adreseze iudeilor printr-o cuvântare în care relatează evenimentul convertirii sale la Hristos. Aflând de planul de asasinare pus la cale de iudei împotriva lui Pavel, Lysias îl trimite pe acesta la Cezareea, la procuratorul Felix, însoțit de 200 de ostași, 70 de călăreți și 200 de sulitași. Aici este ținut în închisoare, însă într-un regim mai blând, timp de doi ani, până când Felix este înlocuit.

60-62, Porcius Festus ocupă funcția de procurator. Redeschizându-i-se cazul, Pavel are motive să se teamă: lipsa de experiență a noului procurator ar putea fi exploatată de Marele Arhiereu în detrimentul lui. În consecință se folosește de privilegiul de cetățean roman și face apel la Cezar (F.Ap.25:10 ș.u.).

61-Sf.Ap. Pavel este trimis la Roma cu o corabie din Adramit (F.Ap.27:2). Călătorind pe o mare furtunoasă, corabia eșuează pe țărmul insulei Malta. Aici Pavel și însoțitorii lui vor petrece trei luni.

62-primăvara, după iarna petrecută în insula Malta, Pavel și însoțitorii lui pleacă spre Italia cu o corabie din Alexandria. Trec prin Siracuză, Regium, Puteoli și ajung la Roma, fiind întâmpinați de creștinii romani la Trei Taverne, în apropiere de capitala imperiului.

-oct., 23, Sf. Iacob, Ruda Domnului, este ucis cu pietre de către iudei. Perioada aleasă de iudei este favorabilă, deoarece procuratorul Porcius Festus a murit, iar Albinus încă nu apucase să-și ia postul în primire. De asemenea, arhiereul Ana, fiul arhiereului Anna din timpul Mântuitorului, este destituit de către Irod Agripa II, după ce păstorește abia trei luni.

-64, Albinus este procurator al Iudeii. Alături de Florus, succesorul său, a făcut jocul extremiștilor anti-romani, jignind permanent sentimentul național și religios al evreilor.

63-Iosif Flaviu face o vizită la Roma, în urma căreia rămâne impresionat de puterea Imperiului.

-65, păstorește ca arhiereu al iudeilor Iisus, fiul lui Gamaliel.

64-66, Gessius Florus este (ultimul) procurator al Iudeii.

-este terminată reconstrucția Templului din Ierusalim. Aceasta a început în anul 19 î.Hr., în timpul regelui Irod cel Mare, motiv pentru care clădirea se va numi „Templul lui Irod”. La construcția Templului au activat 1000 de preoți-zidari.

65-Iuda, Ruda Domnului, scrie **Epistola sobornicească**. După unii această epistolă ar fi fost scrisă după anul 70.

-păstorește ca arhiereu al iudeilor Matei, nepotul lui Anna.

66-marea revoltă iudaică. „Picătura care umple paharul” este gestul procuratorului Florus, care ia 17 talanți din vistieria Templului. Elementele moderate din popor împreună cu regele Agripa II, îi sfătuiesc pe oameni să stea liniștiți dar poporul nu este dispus să asculte. Comunicațiile între fortăreața Antonia și curtea Templului sunt tăiate, iar căpitanul Templului, lider al partidului naționalist din Ierusalim, renunță oficial să mai asculte de autoritatea imperială și pune capăt jertfelor zilnice aduse pentru bunăstarea împăratului. Lucrurile scapă de sub controlul lui Florus și nici măcar intervenția lui Cestius Gallus, guvernatorul Siriei, nu este eficientă, cu toate că acesta din urmă deține forțe militare mai puternice decât ale lui Florus. În acest timp Nero nu pare afectat de evenimentele din Palestina. Începutul războiului îl găsește captivat de succesele sale literare de pe scenele Greciei.

-majoritatea fariseilor se opun revoltei împotriva Romei. Aceasta va favoriza mai târziu relațiile lor cu împăratul Vespasian, care îi va permite lui Iohanan ben Zakhai, unul dintre liderii fariseilor, să înființeze o școală rabinică la Jamnia.

-Iosif Flaviu se opune revoltei împotriva Romei. I se încredințează comanda unei unități iudaice din Galileea, dar el nu are încredere în cauza insurgenților, chiar dacă dă dovadă de multă energie și capacitate de conducere.

-creștinii din Ierusalim nu vor să fie părtași revoltei iudeilor și se refugiază la Pella, în Transiordania.

-Simon bar Giora ocupă Hebronul. Mai târziu cetatea va fi cucerită și arsă de romani.

-sept., Menahem, al treilea fiu al lui Iuda Galileeanul, încearcă să preia conducerea partidului zeloților și implicit a mișcării împotriva romanilor.

-sept., 25, fostul arhiereu Anania, filo-roman, este asasinat de către rebelii lui Menahem.

-nov., armata guvernatorului Gallus se retrage din Palestina. Pe drum romanii suferă o grea înfrângere cauzată de rebelii lui Simon bar Giora în trecătoarea Bet-Horon.

-fortăreața Macherus este evacuată de garnizoana romană. Iudeii o ocupă imediat.

-70, iudeii emit pentru prima dată, cu mândrie, monede proprii de argint și de bronz: de un siclu, de un sfert de siclu și de o jumătate de siclu. După înăbușirea revoltei iudaice vistieria Templului va fi confiscată și din această cauză ei nu vor mai avea rezerve de metal pentru a bate monede în timpul celei de a doua revolte (132-135).

67-moare la Roma Sf.Ap. Petru, răstignit cu capul în jos.

-moare decapitat la Roma Sf.Ap. Pavel.

-generalul T. Flavius Vespasian este numit comandant suprem al armatei din Orient.

-iul., 13, generalul Titus, fiul lui Vespasian, cucerește cetatea Iaffa din Galileea.

-iul., 15, armata romană condusă de Vettulenus Cerialis îi înfrânge pe samaritenii adunați pe muntele Garizim.

-iul., 20, Vespasian cucerește cetatea Jotapata, punctul iudaic de rezistență din Galileea, aflată sub conducerea lui Iosif Flaviu. Când orice rezistență a devenit zadarnică el se ascunde împreună cu alți 40 de luptători într-o peșteră. În momentul în care romanii atacă și acest loc, iudeii cad la înțelegere sinucigându-se. Iosif este unul din ultimii doi supraviețuitori. Convingându-l pe partenerul său să se predea el reușește să obțină favoarea lui Vespasian, profețindu-i acestuia înălțarea la purpura imperială.

-sept., 26, Vespasian și Titus cuceresc cetatea Tariheea din N Mării Galileii.

-nov., 10, Vespasian cucerește cetatea Gamala.

68-apr.-mai, Vespasian ocupă cetatea Antipatris din S Cezareei.

-mart., 21, Vespasian cucerește Gadara, capitala Pereei.

-iun., 24, Vespasian cucerește Antiohia și încearcă o blocare a Ierusalimului.

- 69-apr.-mai**, Simon bar Giora și rebelii lui din cetatea Masada cuceresc Ierusalimul aflat din 66 sub dominația zeloților.
- iul., 1**, generalul Vespasian este proclamat împărat la Alexandria de către guvernatorul Egiptului, Tiberius Alexandru, fostul procurator al Iudeii. În curând el va fi recunoscut și de alte cetăți: Cezareea, Antiohia etc.
- iul., 5**, Vespasian încredințează fiului său Titus comanda supremă a trupelor și conducerea campaniei împotriva iudeilor.
- 70**-este tradusă din aramaică în limba greacă **Evangelia după Matei**.
- mai, 10**, începutul **asediului Ierusalimului**. Zeloții din cetate sunt conduși de Simon bar Giora și Ioan din Gishala.
- Iosif Flaviu** este atașat pe lângă cartierul general al romanilor în timpul asedierii Ierusalimului, acționând ca traducător pentru Titus.
- mai, 25**, romanii cuceresc prin N primul dintre cele trei ziduri ale Ierusalimului.
- mai, 30**, este cucerit al doilea zid al Ierusalimului.
- iul., 24**, într-un atac de noapte romanii cuceresc fortăreața Antonia.
- aug., 29**, Templul este ocupat și distrus. Candelabrul de aur, masa pentru punerea înainte și alte obiecte vor fi duse în triumf la Roma. Patru săptămâni mai târziu (28 sept.) întreaga cetate cade în mâinile lui Titus.
- Sinedriul** este desființat. Evreii vor înlocui această instituție cu Bet Din (Casa Judecării) care se întrunește la Jamnia (68-80), Usa (80-116), Șafran (140-163), Sepforis (163-193) și Tiberias (193-220). Deși în Talmud se consideră că aceasta este o continuatoare a Sinedriului, ea era diferită în esență, fiind formată din cârturari ale căror decizii nu aveau decât o autoritate morală și religioasă.
- sfârșitul domniei regelui Irod Agripa II (†100).**
- 71**-fortărețele Macherus și Herodium capitulează în fața armatei romane condusă de guvernatorul Lucilius Bassus.
- 72**-Vespasian întemeiază în Palestina localitatea Flavia Neapolis în apropiere de Sichem.
- 73-mai, 2**, Legiunea a X-a condusă de Flavius Silva asediază cetatea Masada. Zeloții aflați în această cetate sub conducerea lui Eliazar ben Iair se sinucid în masă.
- 79**, Pliniu cel Bătrân scrie *Istoria naturală*. În această lucrare este amintită comunitatea esenienilor și modul lor de viață.

- 74**-(înainte de acest an) apare prima reprezentare a Sf. Cruci, incizată pe peretele unei case din Herculaneum.
- 80**-întocmirea **colecției epistolelor pauline**.
- are loc sinodul evreiesc de la Jamnia în urma căruia creștinii sunt excomunicați.
- 85**, moare Johanan ben Zakhai. Gamaliel II, nepotul lui Gamaliel ben Simon (profesorul Sf.Ap. Pavel), preia conducerea școlii din Jamnia. El va fi recunoscut de romani ca și conducător spiritual al evreilor.
- 81-96**, Domnia împăratului Domițian, fratele lui Titus. Această perioadă reprezintă un moment de încercare pentru creștinii, care sunt persecutați.
- 90**-liderii fariseilor, rabinii, se consideră suficient de puternici încât să îi excludă din rândurile lor pe eretici, inclusiv pe creștinii evrei.
- are loc un sinod iudaic în cadrul căruia este fixat canonul scripturistic al Vechiului Testament. Sunt înlăturate din canon cărțile „Înțelepciunea lui Solomon“, „Ecclesiastul“, cărțile „Macabei“, „Iudita“ și „Tobit“.
- 93**-după *Istoria războiului iudaic* și *Contra lui Apion*, Iosif Flaviu termină de redactat la Roma lucrarea *Antichități iudaice* în 20 de cărți. Va urma *Autobiografia* prin care va încerca să-și apere poziția pro-romană pe care a avut-o în războiul din 66-70 și pentru care conaționalii l-au catalogat drept „trădător“.
- 100**-este redactată apocriifa „Testamentul lui Iov“. Autorul pare a fi membru al sectei hasidim.

ITALIA

- 23**-Irod Agripa este nevoit să părăsească Roma, orasul în care crescuse, din cauza datoriilor mari pe care le-a acumulat.
- 31-oct., 18**, moare, acuzat de conspirație împotriva împăratului, marele dușman al iudeilor, prefectul pretoriului, Sejanus. Acest eveniment dă curaj iudeilor care, prin regele Irod Antipa adresează o cerere de înlăturare a unor scuturi votive așezate de către procuratorul Pilat în Templul din Ierusalim. Unii cercetători cred că fapta aceasta explică dușmănia dintre Pilat și Irod (Lc 23:12), mai ales că împăratul a dat curs cererii.
- 39**-Irod Antipa este reclamat la împărat de către nepotul său, Agripa. Exilat la Lugdunum, el își va sfârși viața acolo, alături de Irodiada. Teritoriile lui sunt ocupate de Agripa I.

49-împăratul Claudiu dă un edict de expulzare a creștinilor și iudeilor din Roma. Motivul: certurile dintre cele două grupări. Acum sunt nevoiți să plece și soții Acvila și Priscila, care se așează la Corint.

54-Nero este desemnat de Claudiu moștenitor al tronului, ocupând în același an funcția de împărat. La urcarea pe tron el declară că nu va judeca pricinile „in propria persona”, așa cum a făcut predecesorul său. Într-adevăr, în primii opt ani el a delegat altora cazurile celor care cereau să fie judecați de Cezar. Totuși, Luca lasă să se înțeleagă că Pavel a fost judecat chiar de către Nero.

61-Sf.Ap. Pavel este trimis la Roma cu o corabie din Adramit (F.Ap.27:2). Călătorind pe o mare furtunoasă, corabia eșuează pe țărmul insulei Malta. Aici Pavel și însoțitorii lui vor petrece trei luni.

62-primăvara, după iarna petrecută în insula Malta, Pavel și însoțitorii lui pleacă spre Italia cu o corabie din Alexandria. Trec prin Siracuză, Regium, Puteoli și ajung la Roma, fiind întâmpinați de creștinii romani la Trei Taverne, în apropiere de capitala imperiului.

-64, Sf.Ap. Pavel scrie în temnițele Romei **Epistola către Coloseni**. Epafras, un ucenic din Colose, vine la Roma și îl înștiințează pe Pavel de apariția unor idei eretice iudeo-gnostice. Pavel scrie și trimite această epistolă colosenilor, laodiceenilor și celor din împrejurimi prin intermediul ucenicilor Tihic și Onisim. Epistola are în centru persoana lui Iisus Hristos și rolul său cosmic. Împreună cu epistola către coloseni, sunt scrise și trimise, tot din închisoare, **Epistolele către Filimon și Efeseni**. Prima încearcă să-l îmbuneze pe stăpânul lui Onisim, sclavul ce fugise la Roma, oferind o oglindă a chipului pașnic în care creștinismul va opera cea mai puternică revoluție socială a lumii antice: abolirea sclaviei. A doua tratează problema mântuirii universale, a unității în Hristos și în Biserică și a vieții celei noi.

-Afranius Burrhus, fost maestru de arme și prefect al Romei, unul din cei doi sfinici cumpătați ai lui Nero (celălalt este Seneca), este otrăvit din ordinul împăratului.

63-Sf.Ap. Pavel este eliberat din temnițele Romei. Tradiția spune că el a întreprins o călătorie misionară în Spania și în zona Mării Egee.

-Ioan Marcu scrie în Italia **Evanghelia**.

-Luca scrie la Roma **Evanghelia** adresată patricianului Teofil.

-la câteva luni după Evanghelie, Luca scrie **Faptele Apostolilor**, lucrare adresată aceluiași Teofil.

-Iosif Flaviu face o vizită la Roma, în urma căreia rămâne impresionat de puterea Imperiului.

64-iul. 19, la Roma are loc un incendiu de proporții (în nouă zile focul distruge două treimi din capitală). Ca să elimine orice suspiciune de a fi dat ordin să se pună foc orașului spre propriul amuzament, Nero i-a acuzat de fapta aceasta pe cei pe care publicul în general era pregătit să-i creadă capabili de așa ceva, ba chiar de rele și mai mari. După ce îi convinge pe locuitorii Romei că cei care au pus focul sunt creștini, el dă ordin ca aceștia să fie arestați în masă, torturați și chiar arși de vii în public.

-Sf.Ap. Petru este închis la Roma.

65-este scrisă **Epistola către Evrei**. Locul pare a fi Italia, iar autorul probabil Sf.Ap. Pavel.

-Seneca, sfetnic al lui Nero, se sinucide tăindu-și venele în baie. Împăratul dăduse ordin să fie ucis.

-Sabina Poppea, soția lui Nero este ucisă de acesta cu o lovitură de picior aplicată în pânțele. Se pare că ea a fost favorabilă iudeilor, interesându-se de ei și sprijinindu-i.

66-Sf.Ap. Petru este închis a doua oară la Roma.

67-moare la Roma Sf.Ap. Petru, răstignit cu capul în jos.

-moare decapitat la Roma Sf.Ap. Pavel.

-Nero oferă libertate deplină unui număr de 40 de republici din zona Ahaiei, suspendând în întregime, pentru câțiva ani, conducerea romană.

68-80, păstorește la Roma Linus, primul episcop al Bisericii romane.

-iun., 9, decretat „hostis publicus” și condamnat la moarte de către Senat, Nero se sinucide în apropiere de Roma.

69-160, trăiește scriitorul latin Suetoniu.

81-96, Domnia împăratului Domițian, fratele lui Titus. Această perioadă reprezintă un moment de încercare pentru creștini, care sunt persecutați.

93-după *Istoria războiului iudaic* și *Contra lui Apion*, Iosif Flaviu termină de redactat la Roma lucrarea *Antichități iudaice* în 20 de cărți. Va urma *Autobiografia* prin care va încerca să-și apere poziția pro-romană pe care a avut-o în războiul din 66-70 și pentru care conaționalii l-au catalogat drept „trădător”.

96-Flavia Domitilla, nepoata lui Flavius Clemens, consul al Romei, este exilată de către Domițian, împreună cu alți creștini în insula Pontia.